

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการติดตามบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาการศึกษา ตาม
โครงการ กศ.บป. สถาบันราชภัฏเลย ปีการศึกษา 2537-2538 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและ
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานแนวความคิด นำไปสู่กรอบการวิจัยให้บรรลุวัตถุประสงค์และ
เป็นข้อมูลประกอบการศึกษา วิเคราะห์และรายงานผลการวิจัย ดังจะนำเสนอรายละเอียดตาม
ลำดับต่อไปนี้

- 2.1 ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีพฤติกรรม
- 2.2 โครงการจัดการศึกษาสำหรับบุคลากรประจำการ (กศ.บป.) 2528
- 2.3 ความหมายของครูและลักษณะของครูที่ดี
- 2.4 หน้าที่ความรับผิดชอบของครู
- 2.5 หน้าที่และความรับผิดชอบของอาจารย์ 1 อาจารย์ 2 และอาจารย์ 3
- 2.6 จรรยาบรรณครู พ.ศ.2539
- 2.7 พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของครู
- 2.8 สถานภาพวิชาชีพครู
- 2.9 เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู
- 2.10 ความสำคัญของการศึกษา
- 2.11 ความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา
- 2.12 ความสำคัญของการพัฒนาครู
- 2.13 ลักษณะของวิธีสอนที่ดี
- 2.14 ลักษณะของการสอนที่ดี
- 2.15 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีพฤติกรรม

นีออน กลิ่นรัตน์, 2520 (อ้างถึงใน เสมอ แสงวงศ์, 2537) ได้กล่าวถึงความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีพฤติกรรมไว้ดังนี้

ก. ความหมายของพฤติกรรม

พฤติกรรม หมายถึง การกระทำทุกอย่างของมนุษย์ ไม่ว่าการกระทำนั้นผู้กระทำจะทำได้โดยรู้ตัว ไม่รู้ตัว และไม่ว่าคนอื่นจะสังเกตการกระทำนั้นได้หรือไม่ก็ตาม พฤติกรรมแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) พฤติกรรมภายนอก (Overt behavior) คือ การกระทำที่บุคคลอื่นสังเกตได้ เช่น การพูด การเดิน การกระพริบตา ฯลฯ และในพฤติกรรมประเภทนี้เราอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ชนิด คือ

(1) พฤติกรรมโมลาร์ (Molar behavior) เป็นพฤติกรรมภายนอกที่คนอื่นสังเกตได้โดยไม่ต้องใช้เครื่องมือช่วย เช่น การขับรถ การร้องไห้ เป็นต้น

(2) พฤติกรรมโมเลกุล (Molecular behavior) เป็นพฤติกรรมภายนอกที่บุคคลอื่นสังเกตไม่ได้ด้วยตาเปล่า ต้องอาศัยเครื่องมือหรือการวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์เข้าช่วยจึงจะสังเกตได้ เช่น การวัดคลื่นสมอง

2) พฤติกรรมภายใน (Covert behavior) คือ พฤติกรรมที่เป็นความในใจ แบ่งเป็น 4 ชนิด คือ

(1) พฤติกรรมที่เป็นการรู้สึก (Sensing) ที่เกิดจากสิ่งเร้า (Stimulus) มากระทบกับประสาทสัมผัสของร่างกาย ถ้าเรารู้สึกเป็นการตอบสนอง (Response) อันดับแรกสุดต่อสิ่งเร้า เช่น สิ่งเร้าคือแสงสว่าง การรู้สึกที่เกิดขึ้นก็จะเป็นการเห็น ความรู้สึกจึงเป็นกระบวนการส่งข่าวสารให้ร่างกายได้รู้ว่ามียะอะไรเกิดขึ้น

(2) พฤติกรรมที่เป็นการตีความ (Interpreting) ข่าวสารที่ได้จากการรู้สึกเพื่อให้รู้ว่าสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นคืออะไร การรับรู้จึงเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วย การรู้สึกและการตีความถ้าขาดการตีความ การรับรู้ก็จะไม่สมบูรณ์ และจะไม่มี การรับรู้ว่ามีสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นคืออะไร เช่น การพูดภาษาจีนให้คนไทยฟังคนไทยก็ไม่เข้าใจ

(3) พฤติกรรมที่เป็นการจำ (Remembering) คือ ประสบการณ์เดิมและความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ที่เคยมีมาในอดีต เช่น จากตัวอย่าง คนไทยฟังภาษาจีนไม่เข้าใจก็เพราะว่า

คนไทยไม่มีประสบการณ์ต่อภาษาจีน ไม่เคยจำความหมายของคำในภาษาจีนเมื่อขาดประสบการณ์ ขาดการจำ การรับรู้ก็ไม่เกิดขึ้นนั่นคือไม่มีความเข้าใจในสิ่งนั้น ๆ การจำและการมีความรู้สัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เพราะการรับรู้ต้องอาศัยการจำ เพื่อตีความการรู้สึกที่ได้รับดังกล่าวแล้ว เพราะฉะนั้น พฤติกรรมการจำจึงมีความสำคัญยิ่ง จำสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตว่าสิ่งใดเกิดขึ้นแล้ว สิ่งใดจะตามมา จากความคิดความตั้งใจของตน ในการทำงานต่างๆ ถ้าขาดการจำมนุษย์จะวิวัฒนาการมาจนถึงปัจจุบันไม่ได้

(4) พฤติกรรมที่เป็นการคิด (Thinking) และการตัดสินใจ การคิดนี้หมายรวมถึงจินตนาการต่าง ๆ ของมนุษย์ และการตัดสินใจในเชิงเหตุและผลด้วย เมื่อมีการคิดมนุษย์จึงจะตัดสินใจกระทำอะไรหรือไม่กระทำอะไร เพราะฉะนั้นการคิดและการตัดสินใจจึงเป็นหัวใจในการกำหนดพฤติกรรมภายนอกแขนงต่าง ๆ

ข. ระเบียบวิธีการศึกษาพฤติกรรม

จิตวิทยา คือ วิชาที่ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ในการศึกษาพฤติกรรม คำว่าวิธีการทางวิทยาศาสตร์ หมายถึง ระเบียบวิธีที่ใช้ในการค้นคว้าตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวิทยาศาสตร์ทุกแขนงจะต้องใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการศึกษาข้อมูลเช่นเดียวกัน แต่จะแตกต่างกันประเภทของข้อมูลที่ทำการศึกษา เช่น ข้อมูลทางฟิสิกส์ เคมี เป็นวัตถุไม่มีชีวิต ข้อมูลทางชีววิทยาเป็นวัตถุที่มีชีวิต ส่วนข้อมูลทางจิตวิทยาเป็นพฤติกรรมของมนุษย์หรือพฤติกรรมของสัตว์อื่น ๆ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ เพราะฉะนั้นเราจึงจัดว่าจิตวิทยาเป็นวิทยาศาสตร์ เพราะข้อมูลที่ได้มาเป็นความรู้ทางวิทยาศาสตร์นั้น จะต้องประกอบด้วยการสังเกต เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล และจากข้อมูลเหล่านี้เราจะพยายามตั้งข้อสรุป เป็นกฎเกณฑ์ของพฤติกรรม ข้อสรุปนี้จะต้องเป็นที่เชื่อถือได้แบบปรนัย กล่าวคือ ถ้าคนอื่นมาสำรวจข้อมูลชุดเดียวกัน เขาเหล่านั้นก็จะลงความเห็นเป็นแบบเดียวกัน

วิธีการที่นักจิตวิทยาได้ศึกษาพฤติกรรมในตอนเริ่มแรกก็คือ วิธีการวิเคราะห์จิต หรือการสังเกตตนเอง เพราะในตอนนั้นเชื่อกันว่าผู้ที่เข้าใจพฤติกรรมภายในหรือความในใจตรงก็คือเจ้าตัวที่รู้สึก ที่รับรู้ ที่จำ ที่คิด และตัดสินใจนั่นเอง การสังเกตตนเองจึงเป็นวิธีจะช่วยให้ทราบถึงพฤติกรรมภายในเหล่านั้น การสังเกตตนเองคือการที่เจ้าตัวพยายามอ่านความรู้สึกของตนเองและบรรยายความรู้สึกเหล่านั้นให้เราทราบ แต่วิธีการนี้จะประสบปัญหา เพราะการสังเกตตนเองก็คือการรับรู้ความรู้สึกนึกคิดของตนเอง และด้วยเหตุที่การรับรู้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์

ในอดีตและคนเรามีประสบการณ์ในอดีตแตกต่างกัน มีวิธีการบรรยายความรู้แตกต่างกันและวัฒนธรรมก็มีส่วนเกี่ยวข้อง ทำให้แตกต่างกันอีกด้วย จึงเกิดข้อขัดแย้งที่ไม่สามารถตัดสินใจได้ว่าใครถูกใครผิด

วิธีการพฤติกรรมนิยม (Behavioristic method) เป็นวิธีการที่นักจิตวิทยาใช้ในการศึกษาพฤติกรรม แทนวิธีการแรกที่ประสบปัญหาข้อขัดแย้งวิธีการนี้คือ การสังเกตพฤติกรรมภายนอกทั้งแบบมีค่า และแบบไม่เลกุล แล้วลงความเห็นเชิงอนุมาน (infer) ว่าพฤติกรรมภายในที่เกิดขึ้นนั้นมีอะไร เช่นเดียวกันกับที่ศาลอนุมานว่า ผู้ต้องหาได้กระทำหรือมิได้กระทำความผิดว่าผิดกฎหมายโดยการสืบสวนจากหลักฐานที่ปรากฏ

สิ่งที่ได้จากการอนุมานเราเรียกว่า ภาวะสันนิษฐานตามแนวคิดพฤติกรรมภายในต่าง ๆ ล้วนเป็นภาวะสันนิษฐานที่อนุมานจากพฤติกรรมภายนอกทั้งสิ้น และการอนุมานภาวะสันนิษฐานอาจผิดพลาดได้ ถ้าเราสังเกตพฤติกรรมภายนอกที่เป็นแบบมีค่าเพียงบางอย่าง เพื่อให้เกิดความแน่นอน เราต้องสังเกตพฤติกรรมมีค่าให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ และถ้าสามารถสังเกตพฤติกรรมไม่เลกุลได้ด้วยจะยิ่งดี เช่น การวัดคลื่นสมอง ในการอนุมานว่าบุคคลนั้นนอนหลับสนิทเพียงใด ตัวอย่างของภาวะสันนิษฐานที่ได้จากการอนุมานคือ การหลับ การฝัน ความรัก ความไม่พอใจ กำลังใจ เป็นต้น

การอนุมานภาวะสันนิษฐานจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างทฤษฎีทางจิตวิทยาเพื่อพยากรณ์พฤติกรรมของมนุษย์ การสร้างทฤษฎีจะเริ่มต้นจากการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะสันนิษฐานต่าง ๆ และทฤษฎีก็คือการคาดคะเนที่สมเหตุสมผล สาเหตุของความสัมพันธ์ระหว่างภาวะสันนิษฐานต่าง ๆ หรือข้อเท็จจริงคืออะไร เช่น กำลังใจการปฏิบัติงานสัมพันธ์กับรูปแบบผู้นำอย่างไร เช่น เมื่อรูปแบบของผู้นำแบบเผด็จการหรือประชาธิปไตย ผู้ปฏิบัติงานจะมีกำลังใจมากหรือน้อย ถ้าผู้นำมีลักษณะเผด็จการ ผู้ปฏิบัติงานจะมีกำลังใจในการปฏิบัติงานน้อย และข้อเท็จจริงจะเป็นอย่างนี้ทุกครั้ง ความสัมพันธ์นี้จะเป็นข้อเท็จจริงและสาเหตุที่เราคาดคะเนว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ก็จะเป็นทฤษฎีที่จะใช้อธิบายข้อเท็จจริงอาจมีหลายทฤษฎีได้ และในการตัดสินว่าทฤษฎีไหนดีกว่ากัน เราพิจารณาว่าสามารถทำนายพฤติกรรมได้แม่นยำกว่ากัน มีความง่ายแก่การเข้าใจและสามารถอธิบายข้อเท็จจริงอื่น ๆ ได้หลายอย่างด้วย

แม้ว่าวิชาพฤติกรรมนิยมจะใช้อนุมานพฤติกรรมภายในและทำนายพฤติกรรมของคนได้อย่างถูกต้อง แต่เราก็อาจเข้าถึงความรู้สึกจริง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น เราอนุมานว่าผู้ปฏิบัติงานมีกำลังใจ

ในการปฏิบัติงาน แต่เราไม่อาจทราบความรู้สึกของการมีกำลังใจนั้นเป็นอย่างไร เราจึงคำนึงถึงปัญหาข้อนี้ แต่วิธีพฤติกรรมนิยมได้ช่วยให้เราเข้าใจพฤติกรรมต่าง ๆ และช่วยให้เราทำนายพฤติกรรมเหล่านี้ได้สมตามความมุ่งหมายของวิชาจิตวิทยา

การศึกษาพฤติกรรมตามระเบียบวิธีพฤติกรรมนิยม อาจทำได้โดยใช้วิธีต่าง ๆ ดังนี้

1) วิธีธรรมชาตินิยม (Naturalistic method) เป็นการสังเกตพฤติกรรมมนุษย์หรือสัตว์ในสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ ไม่มีการเปลี่ยนแปลง และผู้ศึกษาไม่ได้ทำอะไรสิ่งหนึ่งเพื่อเกิดการเปลี่ยนพฤติกรรมจะต้องเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริง ๆ ได้แก่ วิธีการสังเกตในสนาม การสำรวจ การทดสอบ การสืบประวัติ และการศึกษาระยะยาว

2) วิธีทดลอง (Experimental method) วิธีการแบบทดลองเป็นวิธีการที่ใช้ในวิทยาศาสตร์ทุกสาขาในการทดลองเหล่านี้ จะมีตัวประกอบอย่างน้อยสองตัว คือ ตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ตัวแปรอิสระ คือ ตัวประกอบที่เป็นผลซึ่งได้มาด้วยการวัดผล หรือการทดสอบ เช่น ในการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนครั้งที่ใช้ในการท่องคำศัพท์ กับจำนวนคำที่จำได้ ตัวแปรอิสระจะเป็นจำนวนครั้งที่ท่อง และตัวแปรตามคือ จำนวนคำที่บุคคลนั้นจำได้ หลังจากการท่องแต่ละครั้ง

โดยทั่วไปในการทดลอง นักจิตวิทยาจะแบ่งกลุ่มคนผู้ถูกทดลองออกเป็น 2 หมู่เป็นอย่างน้อย คือ หมู่ควบคุมและหมู่ทดลอง

2.2 โครงการจัดการศึกษาสำหรับบุคลากรประจำการ (กศ.บป.) พ.ศ.2528

สถาบันราชภัฏเลย (2539) โครงการจัดการศึกษาสำหรับบุคลากรประจำการ พ.ศ.2528

1) หลักการและเหตุผล

วิทยาลัยครูได้ปฏิบัติตามความในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ.2518 เกี่ยวกับการส่งเสริมวิชาชีพและวิทยฐานะของครูอาจารย์ และเจ้าหน้าที่ผู้บริหารการศึกษาตลอดมา บัดนี้ สถานการณ์ต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงไป จึงเห็นสมควรที่จะให้มีการปรับปรุงแก้ไขโครงการให้การศึกษาและฝึกอบรมครู และบุคลากรทางการศึกษาประจำการ (อคป.) ซึ่งมีอยู่เดิม ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปเสียใหม่ จึงได้กำหนดโครงการเกี่ยวกับเรื่องนี้ขึ้น เรียกว่า โครงการจัดการศึกษาสำหรับบุคลากรประจำการ พ.ศ.2528 (กศ.บป.) ทั้งนี้เพื่อให้การศึกษาได้เป็นไปตามความในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ.2518 แก้ไขเพิ่มเติม

พระราชบัญญัติวิทยาลัยครู (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2527 ซึ่งระบุให้วิทยาลัยครูทำหน้าที่ให้การศึกษา วิชาการในสาขาต่าง ๆ แก่บุคคลทั่วไป นอกจากผู้ประกอบอาชีพครูอีกด้วย โดยให้มีหลักสูตร รายวิชาการสาขาอื่น ทั้งในระดับปริญญาและอนุปริญญา ตามความต้องการของท้องถิ่นเพื่อเป็นการ ปรับปรุงแก้ไขการจัดการศึกษาในกรณีดังกล่าวให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป จึงได้ จัดทำโครงการนี้ขึ้น

- (1) จัดให้มีหลักสูตรวิชาการสาขาอื่น เพื่อให้บุคลากรในสาขาอาชีพอื่นที่มีอาชีพครูได้ ศึกษาเล่าเรียนในหลักสูตรดังกล่าว ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพโดยตรงมากขึ้น
- (2) เพื่อเป็นการปรับปรุงวิธีการให้การศึกษาให้เหมาะสม จึงจัดให้มีการเรียนในบาง รายวิชา โดยไม่ต้องเข้าชั้นเรียนได้ ทั้งนี้อาศัยนวัตกรรมทางการศึกษามาใช้
- (3) เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสอน จึงให้มีการกำหนดจำนวนชั่วโมงสอนของแต่ละคน ให้อยู่ในปกติที่เหมาะสม
- (4) เพื่อเป็นการปรับปรุงวิธีการให้การศึกษา จึงจัดให้มีการแยกโปรแกรมการให้ การศึกษาออกเป็น 2 ประเภทคือ ประเภทเรียนตามความต้องการของหน่วยงานต้นสังกัดและประเภท ทั่วไป ทั้งสองประเภทให้มีทั้งหลักสูตรสายอาชีพครู และสายอาชีพการสาขาอื่น ทั้งในระดับ ปริญญาและอนุปริญญา หรือประกาศนียบัตร
- (5) เพื่อเป็นการส่งเสริมวิถียุทธนะของบุคลากรประจำการ การรับเข้าเรียนจึงรับเฉพาะ บุคคลที่มีงานทำอยู่แล้วเท่านั้น ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน โดยให้มีการทดสอบความรู้พื้นฐานก่อน เข้าเรียน บุคคลที่หน่วยงานต้นสังกัดส่งเข้าเรียนจะต้องมีการทดสอบความรู้ร่วมกันระหว่างต้นสังกัด กับวิทยาลัยครู
- (6) เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้มีการสมัครเข้าเรียนได้อย่างเสรีสำหรับผู้เรียนในสถาบัน อุดมศึกษาอื่น จึงจัดให้มีการยกเว้นการเรียนในรายวิชาที่เทียบเท่าในเนื้อหาสาระใกล้เคียงกับที่ ได้เรียนมาแล้วในสถาบันอุดมศึกษาอื่นในระดับเดียวกัน
- (7) เพื่อเป็นการยกระดับมาตรฐานในเรื่องคุณภาพของผู้เรียนตามโครงการนี้ให้สูงขึ้น จึงจัดให้มีการสอบประจำภาคโดยใช้ข้อสอบมาตรฐานกลางในวิชาที่ไม่บังคับให้เข้าชั้นเรียน ซึ่ง อาจจัดทำโดยระบบของกลุ่มวิทยาลัยหรือในระดับกรม
- (8) เพื่อเป็นการช่วยเหลือให้คำแนะนำในด้านการเรียน จึงจัดให้มีระบบ "อาจารย์ ที่ปรึกษา" ให้อุดูแลรับผิดชอบนักศึกษาเป็นกลุ่ม ๆ

(9) เพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไขวิธีการประเมินผลการศึกษาให้เหมาะสม รายวิชาที่ได้ระดับคะแนน "จ" ในการประเมินผลรายวิชา ไม่ให้ับหน่วยกิตวิชาที่ได้รับคะแนนนี้ไปรวมเพื่อการหาค่าระดับคะแนนเฉลี่ยในแต่ละภาคเรียน

(10) เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกในการเดินทางมาเข้าชั้นเรียนของผู้เรียน จึงจัดให้มีการเรียนการสอนในเวลา/หรือนอกเวลาราชการก็ได้

(11) เพื่อเป็นการควบคุมมิให้ผู้เรียนต้องรับภาระในการเรียนหนักเกินไป จึงกำหนดให้ลงทะเบียนเรียนได้ไม่เกิน 12 หน่วยกิต ในแต่ละภาคเรียน ยกเว้นการเรียนในเวลาราชการตามปกติ

(12) เพื่อเป็นการควบคุมปริมาณการผลิตทางสายอาชีพครู จึงกำหนดให้ผู้เรียนทางสายอาชีพครูต้องประกอบอาชีพครูหรือเป็นบุคลากรทางการศึกษาเท่านั้น

(13) เพื่อเป็นการควบคุมการจ่ายค่าตอบแทนในการดำเนินการให้อยู่ในความเหมาะสม จึงกำหนดให้จ่ายค่าตอบแทนในการดำเนินการแก่เจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ที่วิทยาลัยแต่งตั้งขึ้นได้ไม่เกินร้อยละ 80 ของเงินค่าลงทะเบียน และให้จ่ายค่าสอนได้ไม่เกินวงเงินร้อยละ 60 ของเงินค่าลงทะเบียนรายวิชาที่เรียกเก็บได้ในภาคเรียนนั้น โดยไม่รวมค่าวัสดุ

(14) เพื่อเป็นการตอบแทนแก่ผู้ออกข้อสอบ ผู้ตรวจกระดาษคำตอบในรายวิชาที่ไม่มีการเข้าชั้นเรียน ให้จ่ายค่าตอบแทนในการออกข้อสอบและตรวจกระดาษคำตอบได้ตามที่สภาการฝึกหัดครูกำหนด

(15) เพื่อเป็นการกำหนดขอบเขตของระยะเวลาในการศึกษาของผู้เรียน จึงให้มีการกำหนดอายุของการนับผลการเรียนในรายวิชาเพื่อการขอจบการศึกษา กล่าวคือ ผลการสอบของรายวิชาใดก็ตามที่มีอายุเกิน 5 ปี สำหรับหลักสูตร 2 ปี และเกิน 10 ปี สำหรับหลักสูตร 4 ปี ให้ถือว่าผลการสอบของรายวิชานั้นหมดสภาพ ไม่ให้นำผลการสอบไปนับขอจบการศึกษา โดยจะต้องลงทะเบียนเรียนใหม่ในรายวิชาเดิม หรือรายวิชาที่มีเนื้อหาสาระใกล้เคียงกัน

(16) เพื่อให้การดำเนินงานในการให้การศึกษาตามโครงการนี้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงให้แก้ไขปรับปรุงระเบียบการประเมินผลการศึกษาและระเบียบการรับ-จ่ายเงิน ที่จะใช้ในการจัดการศึกษาตามโครงการนี้เสียใหม่ เพื่อให้เป็นการสอดคล้องกับข้อกำหนดต่าง ๆ ที่ได้ปรับปรุงขึ้นใหม่สำหรับอัตราการเก็บเงินค่าบำรุงการศึกษาประเภทต่าง ๆ ให้ใช้อัตราเดิม

(17) เพื่อให้การศึกษาตามโครงการนี้ได้มีมาตรฐานเดียวกัน จึงกำหนดให้ใช้หลักสูตรที่สภากาการฝึกหัดครูอนุมัติ หรือหลักสูตรอื่น ๆ ที่สภากาการฝึกหัดครูรับรอง และให้มีการปรับปรุงแก้ไขในเรื่องการไม่เข้าชั้นเรียนในบางรายวิชาได้ ส่วนรายวิชาใดไม่มีการบังคับให้เข้าชั้นเรียนให้ทำเป็นประกาศของกรมการฝึกหัดครู

2) วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อเพิ่มพูนสมรรถภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรประจำการให้สนองความต้องการของหน่วยงานผู้ใช้บุคลากร และมีส่วนในการพัฒนาชุมชน
- (2) เพื่อเพิ่มพูนวิทยฐานะแก่บุคลากรประจำการให้สูงขึ้น
- (3) เพื่อให้บริการทางการศึกษาแก่บุคลากรประจำการในท้องถิ่นอย่างเสมอภาค
- (4) เพื่อนำนวัตกรรมการศึกษามาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและคุณภาพในการเรียนการสอน
- (5) เพื่อเป็นการระดมสรรพกำลังและทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ในการเพิ่มพูนสมรรถภาพและวิทยฐานะของบุคลากรประจำการให้มากที่สุด

3) เป้าหมาย

ให้โอกาสในการศึกษาและฝึกอบรมแก่บุคลากรประจำการถึงระดับปริญญา โดยเน้นสมรรถภาพเพื่อการปฏิบัติงานและมีส่วนในการพัฒนาชุมชนในระยะเวลา 5 ปีแรก (พ.ศ. 2529-2534) วิทยาลัยครูทั้ง 36 แห่ง อาจจัดการศึกษาและฝึกอบรมให้แก่บุคลากรประจำการตามโครงการนี้ไม่น้อยกว่า 90,000 คน

4) วิธีดำเนินการ

- (1) แก้ไขปรับปรุงระเบียบที่เกี่ยวข้อง เช่น ระเบียบการประเมินผลการศึกษา และระเบียบการรับจ่ายเงินของโครงการนี้
- (2) จัดทำหลักสูตรวิชาการศึกษาสาขาอาชีพในระดับ 2 ปี และ 4 ปี
- (3) จัดทำประกาศของกรมการฝึกหัดครูที่เกี่ยวกับรายวิชาที่ไม่บังคับการเข้าชั้นเรียนของทุกหลักสูตรที่จะนำไปใช้ในโครงการนี้

(4) จัดให้มีโครงการพัฒนาตำราและพัฒนาสื่อการเรียนการสอนเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของโครงการนี้

(5) เมื่อเตรียมการทุกอย่างเรียบร้อยแล้ว จึงให้เปิดรับนักศึกษาได้ภายในปีการศึกษา 2529

(6) การดำเนินการให้เป็นไปตามหลักการหรือข้อกำหนดและวัตถุประสงค์ของโครงการ

5) ระยะเวลาในการดำเนินการ

ตั้งแต่ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2528 เป็นต้นไป

6) การเงิน

ก. เงินที่ใช้ในการจัดการศึกษา ได้จาก

- (1) เงินสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดผู้ใช้บุคลากร
- (2) งบประมาณของกรมการฝึกหัดครู
- (3) เงินค่าธรรมเนียมที่รับจากผู้เข้ารับการศึกษ

ข. การรับจ่ายเงินให้เป็นไปตามระเบียบสภาการฝึกหัดครู ว่าด้วยการรับจ่ายเงินเพื่อจัดการศึกษาสำหรับบุคลากรประจำการ พ.ศ. 2528

7) การบริหารโครงการ

ให้กรมการฝึกหัดครูตั้งคณะกรรมการดังต่อไปนี้บริหารโครงการ

- (1) คณะกรรมการอำนวยการ
- (2) คณะกรรมการดำเนินงานระดับกลุ่มวิทยาลัยครู
- (3) คณะกรรมการดำเนินงานของวิทยาลัยครู

8) การประเมินผลโครงการ

ให้กรมการฝึกหัดครู วิทยาลัยครู และหน่วยงานต้นสังกัดของผู้เข้ารับการศึกษาร่วมกันประเมินผลโครงการในแต่ละปีการศึกษา

9) ผู้รับผิดชอบโครงการ

กรมการฝึกหัดครูร่วมกับวิทยาลัยครูที่เปิดดำเนินการเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ โดยประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัดผู้ใช้บุคลากร

10) ประโยชน์ที่จะได้รับ

- (1) เป็นการพัฒนาและเพิ่มพูนสมรรถภาพในการปฏิบัติงานในหน้าที่ของบุคลากรประจำการในท้องถิ่น ตามความต้องการของหน่วยงานผู้ใช้บุคลากร อันจะส่งผลถึงการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาชุมชน
 - (2) บุคลากรประจำการมีโอกาสเพิ่มพูนวิทยฐานะของตนให้สูงขึ้นถึงระดับปริญญา
 - (3) กระจายความเสมอภาคทางการศึกษาไปสู่ท้องถิ่น อันเป็นการสนองความต้องการที่จะเพิ่มพูนความรู้ความสามารถของบุคลากรประจำการอย่างทั่วถึง
 - (4) สามารถควบคุมจำนวนการผลิตและคุณภาพได้เหมาะสมยิ่งขึ้นกว่าเดิม
 - (5) ระดมสรรพกำลังและทรัพยากรทางการศึกษาในท้องถิ่นมาใช้อย่างคุ้มค่า
 - (6) ลดความสูญเปล่าของเวลาปฏิบัติงาน โดยบุคลากรประจำการไม่ต้องละทิ้งงานในหน้าที่ที่ปฏิบัติอยู่ประจำ
 - (7) เพิ่มพูนขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรประจำการในท้องถิ่น
- ทุกประการ

2.3 ความหมายของครูและลักษณะของครูที่ดี

ครูเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการของการเรียนการสอน เพราะครู คือผู้ถ่ายทอดความรู้หรือเป็นผู้นำประสบการณ์ทั้งมวลสู่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดการพัฒนาไปในทางที่พึงประสงค์ ซึ่งครูจะต้องใช้วิธีการสอนแตกต่างกันไป เพื่อให้ตรงกับจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน โดยครูจะต้องตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ช่วยเหลือนักเรียนให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างเต็มความสามารถ และจะต้องประเมินการพัฒนาของนักเรียนเพื่อปรับปรุงแก้ไขและส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความก้าวหน้า และสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

ครูที่ดีจะต้องสามารถกำหนดได้ว่าความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ที่นักเรียนควรได้รับนั้นเหมาะสมถูกต้องและมีประโยชน์ต่อชีวิตของนักเรียนเพียงใด นอกจากนั้นความประพฤติ

ของครูก็เป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่จะแสดงให้เห็นว่าครูเป็นแบบอย่างที่ดีงาม เป็นบุคคลที่น่าเคารพนับถือและเอาเป็นเยี่ยงอย่าง

ตามคติทางพระพุทธศาสนานอกจากบิถัมมารดาซึ่งมีความสำคัญในฐานะเป็น "ครูคนแรก" ที่สอนบุตรธิดาแล้ว ผู้ที่ได้รับการยกย่องว่ามีหน้าที่สำคัญกว่าบิถัมมารดาในด้านการให้การศึกษาวិทยาการขั้นสูง ๆ ตลอดจนฝึกอบรมให้เด็กเป็นคนดีของสังคมคือ "ครู อาจารย์"

คำว่า "ครู" (สันสกฤต = ครุ, บาลี = ครุ) "อาจารย์" (สันสกฤต = อาจารย์ บาลี = อจริย) หมายถึง คนที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ และฝึกฝนอบรมศิษย์ให้มีทั้งความรู้และความประพฤติที่ดีงาม แต่คนไทยนำเอามาใช้ในความหมายแตกต่างกัน และให้ความสำคัญสูงต่ำกว่ากันอีกด้วย

พระพุทธเจ้าตรัสว่า "รู้ธรรมะ" (ความรู้ที่ดีงาม) จากใครแม้เพียงนิดเดียวควรเคารพนับถือบุคคลผู้นั้นอย่างยิ่ง "ครู" มีความหมาย 3 นัย ดังอธิบายต่อไปนี้ (พุทธทาสภิกขุ, 2529)

(1) ครู แปลว่า เฒ่า หมายถึง เป็นผู้ทำตนให้เด่น มีความรู้ความสามารถ เป็นที่ยกย่องทั่วไปและเด่นในทางความประพฤติอันเป็นแบบอย่างของศิษย์

(2) ครู แปลว่า รด หมายถึง รดให้เย็นลงด้วยน้ำ คือ เมตตา หรือรดให้งอกงามด้านวิชาการและจริยธรรม ดุจดต้นไม้งอกงามฉะนั้น

(3) ครู แปลว่า คายออกมาให้เห็น หมายถึง คายความรักให้ศิษย์ออกมาให้เห็น หรือผู้มีความรักในศิษย์นั่นเอง

ทวีป อภิลิทธิ์ (2524) ได้พิจารณาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า ครูตรงกับ TEACHERS มีความหมายดังนี้

T หมายถึง Teach	คือ ผู้ทำหน้าที่สอนหรือถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ศิษย์
E หมายถึง Ethics	คือ ผู้ส่งเสริมความมีคุณธรรมและจริยธรรม
A หมายถึง Academic	คือ เป็นนักวิชาการ มีหลักวิชาความรู้
C หมายถึง Cultural heritage	เป็นผู้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม
H หมายถึง Human relation	คือ การมีมนุษยสัมพันธ์ในชุมชน
E หมายถึง Evaluation	คือ วัดผลและประเมินผลการศึกษา
R หมายถึง Research	คือ บทบาทของผู้ค้นคว้าวิจัยและนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
S หมายถึง Service	คือ เป็นผู้ให้บริการแก่สังคม

พุทธทาสภิกขุ (2529) ได้แสดงทัศนะถึงครูไว้หลายประเด็นว่า ครู คือผู้สร้างโลก โดยผ่านทางเด็กเพื่อสร้างเด็กให้เป็นคนดีและเป็นผู้ใหญ่ที่ดี ครูตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา หมายถึงบิดามารดาซึ่งเป็นครูคนแรก ต่อมาก็คือครูที่โรงเรียน ซึ่งทำหน้าที่ร่วมกันโดยอบรมสั่งสอนให้เกิดนิสัย มารยาท วัฒนธรรม และคุณสมบัติต่าง ๆ

คำว่า ครู แปลตามพจนานุกรมว่าหนัก แต่ความหมายนั้นเลยไปถึงว่าเป็นผู้ทำหน้าที่อันประเสริฐสุด เป็นผู้นำทางวิญญาณของสัตว์โลกไปสู่จุดหมายปลายทางที่พึงปรารถนา ครูเป็นสถาบันใหญ่ที่ครอบโลก คุ่มครองโลกเช่นเดียวกับศาสนา ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก เป็นผู้เปิดประตูให้สัตว์ออกจากคอกแห่งอาชีวะ ครูเป็นบุชฌิบุคคล เป็นเจ้าหน้าที่ที่ยิ่งใหญ่ ครูเป็นที่เคารพสักการะของมนุษย์ เป็นผู้นำโลกสร้างโลกให้งดงาม ให้สงบและให้มีคุณค่า

โกสินทร์ รังสยาพันธ์ (2530) ได้สรุปความหมายของคำว่า "ครู" ไว้หลายประการ ดังนี้

- (1) ครูคือบุชฌิบุคคล
- (2) ครูเป็นเช่นเดียวกับพระพุทธเจ้า คือ เป็นกัลยาณมิตร
- (3) ครูเป็นผู้นำหรือมัคคุเทศก์ทางวิญญาณ
- (4) ครูเป็นผู้ปล่อยสัตว์ออกจากคอกแห่งอวิชชาเข้าสู่แสงสว่างแห่งปัญญา
- (5) ครูคือแพทย์ผู้รักษาป้องกันโรคความโง่หรืออวิชชาของมนุษย์
- (6) ครูเป็นพ่อแม่คนที่สองของศิษย์
- (7) ครูคือผู้สร้างคนและโลก
- (8) ครูเป็นกระจกเงาและเป็นแบบอย่างของศิษย์
- (9) ครูคือแม่พิมพ์ของชาติ
- (10) ครูคือผู้นำการเปลี่ยนแปลง
- (11) ครูคือผู้กล่อมเกลารหรือผู้สร้างสังคมประเทศ

สรุปความหมายของคำว่า "ครู" คือ ผู้สร้างคนให้เป็นคน ดังนั้น ครูคือพ่อแม่คนที่สองของศิษย์ ซึ่งเป็นบุชฌิบุคคลที่ต้องเคารพ และครูเป็นกระจกเงาและเป็นแบบอย่างที่ดีของศิษย์

ลักษณะของครูที่ดี

มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของลักษณะของครูที่ดีไว้ว่า

สาโรช บัวศรี (2515) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความเป็นครูที่ดีในด้านสมรรถภาพว่า ผู้ที่มีสมรรถภาพในการเป็นครูจะต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

- (1) สามารถทำการสอนได้เป็นอย่างดี โดยรู้จัก
 - (1) ใช้หลักจิตวิทยาแห่งการเรียนรู้
 - (2) ใช้หลักการเจริญเติบโตและการพัฒนาการเด็ก
 - (3) ทาบรรยากาศให้เหมาะสมที่เกิดการเรียนรู้
 - (4) วางแผนสำหรับการสอนอย่างละเอียดถี่ถ้วน
 - (5) ใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม
 - (6) ใช้แบบทดสอบชนิดต่าง ๆ เพื่อวัดผลการเรียนและเพื่อวิเคราะห์แก้ไขและรู้จักการวัดผลโดยทั่วไป
 - (7) ปกครองชั้นและบริหารงานชนิดต่าง ๆ ของชั้นได้อย่างเรียบร้อยและราบรื่น และปฏิบัติงานธุรการต่าง ๆ ของโรงเรียนได้
- (2) สามารถอบรมแนะแนวและปกครองได้อย่างดี โดยรู้จักในสิ่งต่อไปนี้
 - (1) หลักการที่ว่า ถ้าทุกคนสร้างคุณธรรมหลักธรรมต่าง ๆ ไว้ประจำตัวได้แล้วก็ย่อมจะปกครองตัวเองได้
 - (2) ใช้หลักการและวิธีการของการแนะแนว
 - (3) สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบิดามารดาและผู้ปกครอง
 - (4) ใช้ผลของการวิจัยและผลของการทดสอบต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์ในการอบรม
- (3) สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี โดยรู้จักในสิ่งต่อไปนี้
 - (1) ร่วมในการวางแผนจัดทำ "กิจกรรมในหลักสูตร" หรือกิจกรรมร่วมหลักสูตรชนิดต่าง ๆ
 - (2) รับหน้าที่และภาระในการปฏิบัติกิจกรรมเหล่านั้นตามแผน
 - (3) รักษาสัมพันธภาพอันดีกับผู้ร่วมงานทั้งปวงของโรงเรียน

สุรินทร์ สรศิริ (2515) เห็นว่าลักษณะของครูที่ดีนั้นมี 6 ประการคือ

- (1) บุคลิกภาพดี
- (2) จัดห้องเรียนดี
- (3) มีความสัมพันธ์กับนักเรียนดี

(4) สอนดี

(5) มีเจตนาที่ดีต่ออาชีพครู

(6) มีความสัมพันธ์กับผู้ปกครองดี

บุญถิ่น อัตถากร (2515) ได้กล่าวถึงลักษณะที่ดีของครูไว้ 3 ประการคือ

(1) ครูต้องเป็นผู้มีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน และหมั่นเสาะแสวงหาความรู้เหล่านั้น

อยู่เสมอ

(2) ครูต้องเป็นผู้เปี่ยมด้วยคุณธรรมและวัฒนธรรม ทั้งมีสุตตนิมิตด้วย

(3) ครูต้องเป็นผู้มีความสามารถในการกลวิธีการสอน สามารถถ่ายทอดความรู้ และวิถีทาง

แห่งปรัชญา มีความสามารถในการอบรมและชักจูงผู้เรียนไปสู่หนทางอันดีงาม

วรวิทย์ วคินสรการ (2519) ได้ให้ข้อเสนอแนะบางประการสำหรับครูที่ดีว่า

(1) ครูไม่ควรนั่งสอนที่โต๊ะตลอดเวลา

(2) ครูควรตั้งระเบียบข้อบังคับไว้แต่น้อย แต่ให้ปฏิบัติได้จริง

(3) ครูไม่ควรพูดกับกระดานดำ

(4) ครูจะต้องไม่คิดว่านักเรียนคือกระต่ายว่าง ๆ ที่จะเขียนอะไรลงไปก็ได้

(5) ครูจะต้องไม่เสียงอะอะอีกที

(6) ครูจะต้องไม่จับตาดูนักเรียนหรือจุดใดจุดหนึ่งนานเกินไป

(7) ครูไม่ควรบอกใบ้คำตอบหรือให้นักเรียนตอบพร้อมกัน

(8) ครูต้องใช้ภาษาง่าย

(9) ครูต้องพูดช้า ชัดเจนมีเสียงสูงต่ำน่าสนใจ

(10) ครูต้องเข้าสอนและออกจากห้องสอนตรงเวลา

(11) ครูต้องตระหนักว่าเด็กคือศูนย์กลาง

Gilbert เสนอความเห็นครูที่ดีจะต้องประกอบไปด้วยลักษณะดังนี้คือ (อ้างถึงใน

เจสสิว บุรีภักดี, 2520)

(1) รู้วิชาที่สอนเป็นอย่างดี

(2) ชอบวิชาที่สอน

(3) ชอบเด็ก

(4) รู้จักเด็ก

- (5) ใจกว้าง
- (6) ความรู้กว้างขวาง
- (7) มีอารมณ์ขัน
- (8) จ้ามนั่น
- (9) มีความหวัง
- (10) มีเมตตาธรรม

ในทัศนะของฝ่ายจิตนิยม (Idealism) (อ้างถึงใน บรรจง จันทรสา, 2522) เห็นว่า ครูนั้นควรจะเป็นผู้มีคุณสมบัติดีพร้อมทุกประการเพื่อจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ในประเทศไทย เรา นั้นได้กำหนดสมณานามให้แก่ครูว่า "แม่พิมพ์" ฐานะของครูถือว่าเป็นผู้มีอาวุโสกว่า มีคุณวุฒิ ภาวะสูงกว่านักเรียน และเป็นคนกลางให้กับเด็กในการเรียนรู้ ในขณะที่ลัทธิสัจนิยม (Realism) จะมีทัศนะที่แตกต่างออกไป คือ มีความเห็นว่าครูควรจะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการอธิบาย เกี่ยวกับความจริงของโลกซึ่งอาจเรียกครูว่าผู้บอก ในขณะที่ฝ่ายจิตนิยมจะ เน้นบุคลิกภาพของครู ฝ่ายสัจนิยมก็มุ่งเน้นความรู้ความสามารถของครูในการถ่ายทอดเนื้อหาให้แก่ นักเรียนลัทธิเทวนิยม (Neo-Theomism) ถือว่าครู คือ ผู้รักษาวินัยทางความดี มีความเชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์โลกที่มี เหตุผล เมื่อนักเรียนเป็นมนุษย์ เป็นผู้ให้เหตุผลตามธรรมชาติอยู่แล้วหากครูได้ช่วยบรู้งดระวังรักษาไว้ ยิ่งจะเพิ่มความสามารถในการคิดหาเหตุผลได้ดียิ่งขึ้น อาจเรียกได้ว่าลัทธินี้ครูจะเป็นผู้พัฒนาพลัง ทางความคิด และควรต้องมีความสามารถพิเศษในการให้เหตุผล มีความจำดี มีเจตจำนงที่แน่วแน่ และต้องสร้างศิษย์ให้มีการพัฒนาในคุณสมบัติเหล่านี้ด้วย ลัทธิประสบการณ์นิยม (Pragmatism) ถือว่าการปฏิบัติหรือประสบการณ์เป็นรากฐานของความเป็นจริง และความรู้ไม่ยึดมั่นในสิ่งหนึ่ง สิ่งใด ธรรมชาติของความจริงขึ้นอยู่กับประสบการณ์สามารถเปลี่ยนแปลงได้ จึงควรเป็นผู้ชี้แนะ ให้นักเรียนปฏิบัติตนเองมากกว่าการบอก

ไกรนุช ศิริพิบูล (2531) กล่าวถึงลักษณะครูที่ดีที่สำคัญที่สุด 2 ประการ คือ

(1) สอนดี คือ สอนให้นักเรียนมีความรู้ มีความสามารถ มีความเฉลียวฉลาด สอนให้นักเรียนเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง มีความรู้กว้างขวาง กระตุ้นให้ศิษย์สนใจใฝ่เรียนด้วยกลวิธี การสอนที่แปลกใหม่อยู่เสมอและเหมาะสมกับบทเรียนนั้น ๆ สอนแล้วนำไปปฏิบัติได้ รู้หลักจิตวิทยา ในการเรียนรู้ การปกครองชั้นเรียน ขยันอบรมสั่งสอนศิษย์ ตลอดจนรู้หลักในการทดสอบ การวัด และการประเมินผลอย่างเต็มที่เต็มเวลา และสอนให้คนเป็นคนดี

(2) ประพฤติดี คือ มีความประพฤติเป็นแม่แบบที่ดีของศิษย์ ละเว้นอบายมุขทั้งปวง เช่น เสพสุรา เล่นการพนัน เล่นแชร์ สูบบุหรี่ มีพฤติกรรมชั่วช้า และเที่ยวสถานเร่ร่อน นอกจากนั้น จะต้องรักษาระเบียบวินัยในการปฏิบัติงาน แต่งกายสุภาพเหมาะสม

ครูที่ดีจะต้องมีลักษณะ 2 ประการคือ (กรมวิชาการ, 2534)

ก. มีคุณธรรมประจำตน กล่าวคือ

1) มีความเมตตา ซึ่งมีพฤติกรรมที่แสดงออก ดังนี้

- (1) การให้ไม่ว่าจะเป็นการให้สิ่งของ ให้ความรู้ ให้อภัย
- (2) พูดจาอ่อนหวานไพเราะ และมีประโยชน์
- (3) ร่วมแก้ปัญหาหรือให้แนวทางอย่างสร้างสรรค์
- (4) ยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน
- (5) ให้ความรู้โดยไม่ปิดบังอำพราง
- (6) ไม่ผูกพยาบาทต่อเพื่อนครูและหรือนักเรียน
- (7) ไม่ข่มขู่ดุด่าเยียดสี
- (8) ป้องกันการทำผิดของนักเรียน
- (9) ให้ความช่วยเหลือเมื่อนักเรียนเดือดร้อน
- (10) ชักถามเหตุผลเมื่อนักเรียนทำผิดก่อนลงโทษ
- (11) สร้างความเชื่อมั่นแก่นักเรียน
- (12) ยกย่องชมเชยนักเรียนที่ดี
- (13) อุทิศเวลาให้บริการทั้งในและนอกเวลาราชการ

(2) มีความรับผิดชอบ ซึ่งมีพฤติกรรมที่แสดงออกดังนี้

- (1) ความรับผิดชอบต่อตนเอง บกป้องตนเองให้ปลอดภัยจากอันตราย เช่น ไม่สูบบุหรี่ ควบคุมจิตใจไม่ตกเป็นทาสของกิเลส รู้จักประมาณตนตามฐานะของตนเอง
- (2) ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงาน ตรงต่อเวลา ไม่ละเลย ทอดทิ้งหรือ หลีกเลี้ยงงาน ขยันหมั่นเพียร เอาใจใส่ อดทนในการทำงาน มีความละเอียดรอบคอบในการทำงาน พยายามปรับปรุงการทำงานให้ดียิ่งขึ้น ป้องกันความบกพร่องเสื่อมเสียในวงงาน ที่รับผิดชอบ มุ่งมั่นในผลงาน ทำงานให้บรรลุจุดประสงค์ ปฏิบัติหน้าที่ให้ครบถ้วนตามขั้นตอนของการทำงาน ใช้เวลาอย่างมีคุณค่า

(3) ความรับผิดชอบในการทำงานของตน ไม่บิดเบือนรับผิดชอบของตนให้กับคนอื่นพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ได้ผลดียิ่งขึ้น กล้าเผชิญกับความเป็นจริง ปฏิบัติแต่สิ่งที่ทำให้เกิดผลดี

(4) ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ร่วมมือแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น งดเว้นการกระทำอันเป็นผลเสียแก่ส่วนรวม ดูแลรักษาสาธารณสมบัติ ประพฤติปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ของส่วนรวม สร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าแก่ส่วนรวม ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น

ข. มีความสามารถในการทำหน้าที่ กล่าวคือ

- 1) มีความสามารถในการสอน ซึ่งมีพฤติกรรมที่แสดงออกดังนี้
 - (1) เข้าใจหลักสูตรและสามารถเชื่อมโยงหลักสูตรกับการสอนได้
 - (2) จัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียนให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ของนักเรียน
 - (3) ใช้กิจกรรมการสอนและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ประกอบการสอน
 - (4) มีความสามารถในการถ่ายทอด
 - (5) ใช้สื่อการสอนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหาวิชาที่สอน
 - (6) ใช้คำถามที่จะนำไปสู่การคิดเป็น
 - (7) ใช้เทคนิคการเสริมแรงอย่างถูกต้อง
 - (8) มีความสามารถในการสร้างเครื่องมือประเมินผล
 - (9) ดำเนินการวัดผลและประเมินผลได้ถูกต้องและนำผลการวัดการประเมิน

มาปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน

- (10) สามารถใช้วิธีสอนซ่อมเสริมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน
- (11) เผยแพร่เทคนิคการสอนใหม่ ๆ ให้เพื่อนครูตามสมควร
- 2) ด้านการสนับสนุนการเรียนการสอน มีพฤติกรรมดังนี้คือ
 - (1) ใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการให้คำปรึกษาและแก้ปัญหาแก่นักเรียน
 - (2) จัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างจริยธรรมและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- 3) ด้านพัฒนาและบริการชุมชน มีพฤติกรรมแสดงออก ดังนี้
 - (1) เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน
 - (2) ร่วมมือกับโรงเรียนเพื่อพัฒนาชุมชน
 - (3) ประสานกับชุมชนเพื่อพัฒนาโรงเรียน

Barr และ Emmans ได้พบคุณลักษณะที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในอาชีพครู มี 7 ประการ คือ (อ้างถึงใน ชาญชัย อาจิณสมาจาร, 2526)

- (1) สามารถในการปกครองควบคุมห้องเรียน
 - (2) มีทักษะในการสอน
 - (3) มีความเหมาะสมในด้านส่วนตัว
 - (4) ความเป็นนักวิชาการ และมีพื้นฐานทางอาชีพ
 - (5) มีความพยายามปรับตนเอง
 - (6) มีความสนใจในธรรม
 - (7) มีความสามารถในการทำงานร่วมกับคนอื่น
- เกี่ยวกับหน้าที่ในการสอน ครูที่ดีควรมีหน้าที่ดังนี้

- (1) สอนให้รู้ ให้คิด ให้เข้าใจ
- (2) ฝึกนิสัย ฝึกให้ปฏิบัติ
- (3) ประเมินและวัดสิ่งที่สอนที่ทำ
- (4) แนะนำและนำให้เด็กแก้ปัญหา
- (5) เตรียมการและวางแผนล่วงหน้า
- (6) เป็นแบบอย่างเสริมสร้างคุณธรรม

สรุปได้ว่า ลักษณะของครูที่ดีจะต้องมีคุณสมบัติต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ จะต้องมีความรู้ดี สอนดี มีระเบียบวินัย มีมนุษยสัมพันธ์ มีใจกว้าง มีจรรยาและคุณธรรมดี มีความรับผิดชอบในหน้าที่ ชอบอาชีพครู มีความขยัน อดกลั้น อดทน และมีจิตใจรักเด็ก

2.4 หน้าที่และความรับผิดชอบของครู

ยนต์ ชุ่มจิต (2534) กล่าวถึงความหมายของคำว่า หน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

หน้าที่ คือ กิจที่ต้องกระทำ หรือสิ่งที่บุคคลจำเป็นต้องกระทำ ทั้งนี้ อาจเป็นความจำเป็นตามหลักศีลธรรม กฎหมาย หรือด้วยสำนึกที่ถูกต้องเหมาะสม

ความรับผิดชอบ คือ คุณสมบัติที่เชื่อถือได้ของบุคคลที่จะทำงาน ซึ่งได้รับมอบหมายหรืองานในหน้าที่ประจำให้สำเร็จ โดยอาศัยสำนึกทางศีลธรรม กฎหมาย คำสั่ง หรือจากความรู้สึกในความถูกต้องเหมาะสม

ดังนั้น คำว่า หน้าที่และความรับผิดชอบจึงหมายถึง กิจที่บุคคลต้องกระทำให้สำเร็จตามคำสั่ง ตามกฎหมาย ตามหลักศีลธรรม คุณธรรม หรือด้วยสำนึกในความถูกต้องเหมาะสม

หน้าที่และความรับผิดชอบของครู หมายถึง กิจที่ผู้เป็นครูจำเป็นต้องกระทำให้เสร็จสิ้นสมบูรณ์ ซึ่งการกระทำของครูอาจจะเป็นไปโดยอาศัยหลักคุณธรรม จริยธรรม กฎหมาย หรือด้วยสำนึกในความถูกต้องเหมาะสมก็ได้

ครู เป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการให้การศึกษา มีหน้าที่และความรับผิดชอบมากมาย กว้างขวาง เป็นผู้ให้ความรู้ด้านวิชาการ วิชาอาชีพสร้างเสริมประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตในสังคม อบรมสั่งสอนให้ผู้เรียนมีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงาม ดังนั้น ครูต้องมีจรรยา มรรยาทอันดีงามและต้องอยู่ในวินัยตามระเบียบประเพณีของครู ซึ่งระเบียบคุรุสภา ว่าด้วยจรรยา มรรยาท และวินัยตามประเพณีของครู พ.ศ.2526 กำหนดไว้ ดังนี้

- 1) เลื่อมใสการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขด้วยความบริสุทธิ์ใจ
- 2) ยึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือ ไม่ลบหลู่ดูหมิ่นศาสนาอื่น
- 3) ตั้งใจสั่งสอนศิษย์ และปฏิบัติตามหน้าที่ของตนให้เกิดผลดีด้วยความเอาใจใส่ อุทิศเวลาของตนให้แก่ศิษย์ จะละทิ้งหน้าที่หรือทอดทิ้งหน้าที่การงานมิได้
- 4) รักษาชื่อเสียงของตนมิให้ขึ้นชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่ว ห้ามประพฤติการใด ๆ อันอาจทำให้เสื่อมเสียเกียรติและชื่อเสียงของครู
- 5) ถือปฏิบัติตามระเบียบและแบบธรรมเนียมอันดีงามของสถานศึกษาและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ซึ่งสั่งในหน้าที่การงานโดยชอบด้วยกฎหมายและระเบียบแบบแผนของสถานศึกษา
- 6) ถ่ายทอดวิชาความรู้โดยไม่บิดเบือนและปิดบังอำพราง ไม่นำหรือยอมให้นำผลงานทางวิชาการของตนไปใช้ในทางทุจริตหรือเป็นภัยต่อมนุษยชาติ
- 7) ให้เกียรติแก่ผู้อื่นทางวิชาการ โดยไม่นำผลงานของผู้ใดมาแอบอ้างเป็นผลงานของตน และไม่เบียดบังใช้แรงงาน หรือนำผลงานของผู้อื่นไปเพื่อประโยชน์ส่วนตน
- 8) ประพฤติตนอยู่ในความซื่อสัตย์สุจริต และปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความเที่ยงธรรม ไม่แสวงหาประโยชน์สำหรับตน หรือผู้อื่นโดยมิชอบ
- 9) สุภาพเรียบร้อย ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ รักษาความลับของศิษย์ ของผู้ร่วมงาน และของสถานศึกษา

10) รักษาความสามัคคีระหว่างครู และช่วยเหลือกันในหน้าที่การงาน

อาไพ สุจริตกุล และคณะ (2533) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับขอบเขตหน้าที่ของครู สรุปได้ว่าครูที่มีความรู้คุณธรรม ควรจะมีบทบาทและปฏิบัติหน้าที่ให้ครบถ้วนดังนี้

1) สั่งสอน ฝึกฝน อบรม บ่มนิสัยศิษย์ เพื่อพัฒนาตนให้มีสติปัญญา มีเหตุผล มีความเจริญงอกงามทั้งด้านร่างกาย จิตใจและคุณธรรม มีความสามารถ และมีทักษะในการประกอบอาชีพสุจริต คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ และที่สำคัญก็คือ พัฒนาศิษย์จนเป็นผู้มีความรู้ควบคู่คุณธรรม

2) ศึกษา ค้นคว้า วิจัยให้ทันสมัยอยู่เสมอ ครูต้องเป็นทั้งผู้ผลิตงานวิจัย และผู้ใช้งานวิจัยของตนเอง และของผู้อื่นด้วย

3) แนะนำ กำกับ ติดตามผลการสอน นิเทศงาน และบริหารเป็นความก้าวหน้าของครู มิใช่เพียงแต่สอนเก่งเท่านั้น ครูต้องทำงานร่วมกันในสถาบันเป็น ย่อมมีกฎเกณฑ์ในความก้าวหน้าทั้งด้านอายุการทำงาน ความสามารถในการสอน การให้บริการและการบริหารงานต่าง ๆ ครูอาจารย์ที่มีคุณวุฒิและประสบการณ์มาก ย่อมจะทำหน้าที่ในการให้คำแนะนำ กำกับ ดูแล ตลอดจนช่วยเหลือและติดตามผลงานของบุคลากรในสถาบันของตนตามลำดับอาวุโสได้เป็นอย่างดี

4) ประยุกต์ใช้ทรัพยากร คน และสิ่งควมให้เป็นประโยชน์ได้ทุกเมื่อ ครู อาจารย์มีหน้าที่และบทบาทในการระดมทรัพยากร และรู้จักใช้ทรัพยากร สิ่งควมให้เป็นประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนการสอน สถาบันและสังคม

5) เป็นผู้สร้างและมีมนุษยสัมพันธ์อันดี ครูต้องเป็นผู้ให้บริการทางวิชาการแก่สังคมหรือชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน

6) เป็นนักพัฒนาสังคมและบุคคล ครูควรมีบทบาทหรือทำหน้าที่ที่พิทักษ์สิทธิผลประโยชน์หรือโอกาสเพื่อความเป็นธรรมของสังคม

จะเห็นว่า หน้าที่และความรับผิดชอบของครูต้องถือปฏิบัติตามหลักคุณธรรม จริยธรรม กฎระเบียบของทางราชการ รวมทั้งสภานักเรียนต้องเหมาะสม ด้วยวิญญานของความเป็นครู เพื่ออบรมสั่งสอนให้นักเรียนเป็นคนดีตามที่สังคมประเทศชาติต้องการ

2.5 หน้าที่และความรับผิดชอบของตำแหน่งอาจารย์ 1, อาจารย์ 2 และอาจารย์ 3

ยนต์ ชุ่มจิต (2534) ได้เรียบเรียงไว้ดังนี้

หน้าที่และความรับผิดชอบของตำแหน่งอาจารย์ 1

ตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่งข้าราชการครูได้กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของตำแหน่งอาจารย์ 1 ไว้ว่า "ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการสอนในลักษณะผู้ชำนาญงาน" โดยมีหน้าที่และความรับผิดชอบดังนี้

- 1) ทาการสอนและอบรมความรู้สามัญ และ/หรือวิชาชีพตามหลักสูตร
 - 2) ให้บริการทางการศึกษา ส่งเสริมการเรียนการสอน และให้คำแนะนำแก่ผู้ปกครอง นักเรียนและนักเรียน
 - 3) รับผิดชอบปกครองดูแลความประพฤติ การรักษาวินัย และสุขภาพ และดูแลการศึกษาของนักเรียน และนักศึกษาตามที่ได้รับมอบหมาย
 - 4) ศึกษา ค้นคว้า รวบรวมวิทยาการและประสบการณ์ใหม่ ๆ ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง
 - 5) ริเริ่มจัดทำสื่อการเรียนการสอนใหม่ ๆ รู้จักใช้และเก็บรักษาสื่อการเรียนการสอน และเครื่องมืออุปกรณ์อื่น ๆ อย่างถูกต้อง
 - 6) รักษาวินัยและประพฤติดนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและนักศึกษา
 - 7) นิเทศหรือช่วยนิเทศในวิชาที่รับผิดชอบ หรือรับผิดชอบงานวิชาการกลุ่มโรงเรียน
 - 8) ให้คำแนะนำและแนะแนวต่าง ๆ แก่นักเรียน นักศึกษาและ/หรือผู้ปกครอง
 - 9) ให้บริการแก่ผู้ปกครอง นักเรียน นักศึกษา และชุมชนในด้านวิชาการและด้านอื่น ๆ
 - 10) ปฏิบัติงานในลักษณะเฉพาะพิเศษตามลักษณะประเภทการศึกษาและระดับการศึกษา
- หน้าที่และความรับผิดชอบของตำแหน่งอาจารย์ 2

ตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่งข้าราชการครู กำหนดให้ตำแหน่งอาจารย์ 2 ไว้ว่า "ต้องปฏิบัติงานเกี่ยวกับการสอนในลักษณะผู้ชำนาญการขั้นต้น" โดยมีหน้าที่และความรับผิดชอบคล้ายกับลักษณะงานของตำแหน่งอาจารย์ 1 กล่าวคือ ข้อ 1-9 กำหนดไว้เหมือนกันทุกประการ ข้อ 10 และข้อ 11 ของตำแหน่งอาจารย์ 1 จะเหมือนกับข้อ 11 และข้อ 12 ของตำแหน่งอาจารย์ 2 จะแตกต่างกันเฉพาะข้อ 10 ของอาจารย์ 2 เท่านั้น โดยข้อ 10 ของตำแหน่งอาจารย์ 2 กำหนดไว้ว่า "ทำหน้าที่เป็นผู้เลี้ยงหรือเป็นที่ปรึกษาของครูในด้านการปฏิบัติงานและความประพฤติ หรือฝึกอบรมครูประจำการ หรือทำหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายวิชาการ หรือหัวหน้าสายวิชา หรือหัวหน้าภาควิชา หรือทำหน้าที่เป็นหัวหน้ารับผิดชอบในทางวิชาการ หรือลักษณะงานที่ใกล้เคียงกันอย่างใดอย่างหนึ่ง"

หน้าที่และความรับผิดชอบของตำแหน่งอาจารย์ 3

ตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่งข้าราชการครู กำหนดให้ตำแหน่งอาจารย์ 3 ไว้ว่า "ต้องปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับการสอนในลักษณะผู้ชำนาญการ โดยมีความสามารถพิเศษในหน้าที่และความรับผิดชอบ" เหมือนกับหน้าที่และความรับผิดชอบของตำแหน่งอาจารย์ 2 ทุกประการ ยกเว้นข้อ 7 ซึ่งกำหนดไว้ว่า "วิเคราะห์ วิจัย และนิเทศในวิชาที่รับผิดชอบ" ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ดำรงตำแหน่งอาจารย์ 3 นั้น จะต้องมีความสามารถหรือชำนาญการวิเคราะห์ วิจัย และมีความชำนาญในการนิเทศวิชาที่รับผิดชอบ

2.6 จรรยาบรรณครู 9 ประการ

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2539) ตามระเบียบคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณครู พ.ศ. 2539 ได้กำหนดจรรยาบรรณครู 9 ประการไว้ดังนี้

- 1) ครูต้องศรัทธาและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า
- 2) ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ
- 3) ครูต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ ทั้งกาย วาจา และจิตใจ
- 4) ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์
- 5) ครูต้องไม่แสวงหาผลประโยชน์ อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ปกติ และไม่ใช้ให้ศิษย์กระทำใด ๆ อันเป็นการหาผลประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ
- 6) ครูย่อมพัฒนาตนเอง ทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิชาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ
- 7) ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การวิชาชีพครู
- 8) ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในการสร้างสรรค์
- 9) ครูพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย

2.7 พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของครู

กองมาตรฐานวิชาชีพครู สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2526 (อ้างถึงใน วิลาวัณย์ พรหมไส, 2539) ได้สรุปผลการศึกษาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ตามคุณลักษณะในจรรยาบรรณฯ และวินัย ตามระเบียบประเพณีครู พ.ศ.2526 จากการสัมภาษณ์และสอบถามครูประจำการที่ได้รับคัดเลือกจากคุรุสภาให้เป็นครูผู้ปฏิบัติงานมีผลงานดีเด่น ครูผู้อุทิศตนเพื่อคุณธรรมและมาตรฐานแห่งวิชาชีพครู และครูผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการผลิต และการใช้สื่อการเรียนการสอนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏว่ามีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามคุณลักษณะ 18 ประการ ดังนี้

- 1) คุณลักษณะมุ่งมั่นในผลงาน
- 2) คุณลักษณะตรงต่อเวลา
- 3) คุณลักษณะยุติธรรมในการตัดสินผลการเรียน
- 4) คุณลักษณะยุติธรรมในการตัดสินปัญหา
- 5) คุณลักษณะมีพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตย
- 6) คุณลักษณะปฏิบัติตามกฎ และระเบียบ
- 7) คุณลักษณะมีความพยายามในการสอน
- 8) คุณลักษณะตั้งใจในการสอน
- 9) คุณลักษณะสามารถควบคุมอารมณ์
- 10) คุณลักษณะอดทนเมื่อเกิดอุปสรรคในการสอน
- 11) คุณลักษณะใช้อุปกรณ์การเรียนการสอนให้คุ้มค่า
- 12) คุณลักษณะศรัทธาในอาชีพ
- 13) คุณลักษณะซื่อสัตย์ต่ออาชีพครู
- 14) คุณลักษณะสุขภาพเรียบร้อย
- 15) คุณลักษณะยึดมั่นในศาสนา
- 16) คุณลักษณะมนุษยสัมพันธ์
- 17) คุณลักษณะบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ชุมชน
- 18) คุณลักษณะความสามัคคี

พะยอม แก้วกำเนิด (2527) ได้กล่าวถึงครู ในความมุ่งหมายของกรมสามัญศึกษา ว่า

- 1) รู้จัก และรับผิดชอบปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครู ด้วยความขยันหมั่นเพียรและมี

- 2) มีความรู้ความสามารถ และคุณธรรมในวิชาการโดยเฉพาะวิชาที่สอน
- 3) มีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการหลักสูตร จิตวิทยา และเทคนิคการสอน
- 4) มีความรู้ ความเข้าใจ และความตั้งใจที่จะปฏิบัติงานให้ได้ผลตามนโยบายของ

กรมสามัญศึกษา

- 5) มีความรู้ ความสามารถในการวิเคราะห์สภาพเศรษฐกิจและสังคมท้องถิ่น
- 6) มีความมุ่งมั่นและอุดมการณ์ที่จะทำงานเพื่อพัฒนาเยาวชน โรงเรียน ท้องถิ่นและ

ชาติบ้านเมือง

- 7) มีความรู้ ความเข้าใจ มีเจตคติที่ดี ประพฤติตามระเบียบวินัยของทางราชการ และนโยบายของรัฐบาล

- 8) มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความเป็นประชาธิปไตย โดยสร้างความสามัคคีในหมู่คณะและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

- 9) สร้างและพัฒนามาตรฐานคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัว

- 10) มุ่งที่จะพัฒนาตนเองทั้งด้านวิชาการและความประพฤติ บุคลิกภาพ ศีลธรรม

วัฒนธรรม และเป็นแบบอย่างที่ดี

ยงค์ ชุ่มจิต (2534) กล่าวถึงคุณลักษณะที่ดีของครู จะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญดังนี้

- 1) บุคลิกภาพดี เช่น รูปร่างท่าทางดี แต่งกายสะอาด เรียบร้อย พุดจาไพเราะนุ่มนวล น่าเสียงชัดเจน มีลักษณะเป็นผู้นำ

- 2) คุณสมบัติส่วนตัวดี เช่น สติปัญญาดี เจลียวฉลาด เชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ กระตือรือร้น และสุขภาพอนามัยดี

- 3) สอนดีและปกครองดี เช่น อธิบายได้รวบรัดชัดเจนสอนสนุก ปกครองนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัยตลอดเวลา

- 4) ประพฤติดี เช่น เว้นจากอบายมุขทั้งปวง กระทำแต่สิ่งที่ดีสุจริตทั้งกาย วาจาและใจ

- 5) มีจรรยาและคุณธรรมสูง เช่น มีความซื่อสัตย์ เสียสละ มีเมตตา กรุณา ยุติธรรม และมานะอดทน

- 6) มีมนุษยสัมพันธ์ดี กล่าวคือ มีอัธยาศัยไมตรีกับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทุกภูมิชั้น

สรุปได้ว่า พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของครู คือ ต้องเป็นคนที่มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อการปฏิบัติงาน และต่อส่วนรวม ทั้งยังต้องมีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ในด้านการสอน ด้านการสนับสนุนการสอน และด้านพัฒนาบริการชุมชน

2.8 สถานภาพของวิชาชีพครู

วิชาชีพครู ได้รับการยอมรับว่าเป็นวิชาชีพชั้นสูงสาขาหนึ่ง เพราะสมาชิกของวิชาชีพครู มีครูสภาสถาบันอาชีวศึกษาแห่งกลางตามรายการของคณะกรรมการวางแผนพื้นฐาน เพื่อปฏิบัติการศึกษา และรายงานของคณะกรรมการปฏิบัติการศึกษา เรื่อง "บทบาทและฐานะของครู" ก็ได้ยกเรื่อง มาตรฐานวิชาชีพครูขึ้นมาพิจารณาเสนอให้มีหน่วยมาตรฐานวิชาชีพในครูสภา ทำหน้าที่ควบคุม มาตรฐานวิชาชีพ ส่งเสริมวิทยฐานะ รักษาจริยธรรมของวิชาชีพครู เพื่อควบคุมมาตรฐานการใช้ครู มาตรฐานวิชาชีพ และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2520 ข้อ 43 ก็ระบุไว้ว่ามีสถาบันวิชาชีพทางการศึกษา ควบคุม ส่งเสริมมาตรฐาน และจริยธรรมของผู้ประกอบอาชีพ รวมทั้งมีหน้าที่พิทักษ์สิทธิ ตามกฎหมายบุคลากรทางการศึกษาของรัฐ ท้องถิ่นและเอกชน ตามบัญญัติแห่งกฎหมาย (สำนักงาน เลขาธิการคุรุสภา, 2533 (อ้างถึงใน วิลาวัณย์ พรหมใส, 2539)

การจัดให้ครูได้ศึกษาต่อ ฝึกอบรม ดูงาน ประชุมสัมมนา เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ความ คิดเห็นซึ่งกันและกัน เป็นการส่งเสริม ให้ครูมีความรู้ความสามารถในวิชาชีพของตน ซึ่งเท่ากับ เป็นการยกระดับวิชาชีพครูไปในตัวด้วย และยังมีวิธีการอื่น ๆ อีกหลายอย่าง เช่น การยกย่อง เทิดทูนวิชาชีพโดยการจัดงานวันครู การประกาศเกียรติคุณแก่ครูอาวุโส การประกาศเกียรติคุณ แก่ครูผู้ปฏิบัติงานดีเด่น เป็นต้น

2.9 เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู

ปัจจุบัน การจัดการศึกษาประสบปัญหาทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ จะเห็นได้จากในช่วง ที่ผ่านมา การจัดการศึกษาไม่บรรลุเป้าหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ และแผนพัฒนาการศึกษา ทั้งนี้เพราะครูยังมีพฤติกรรมการสอนแบบบรรยายเป็นส่วนใหญ่ ไม่ใช้สื่อการสอนหรือใช้ไม่ครบถ้วน ตามกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลักสูตร คู่มือครูและแผนการสอนกำหนด ยึดการถ่ายทอดความรู้ โดยครูเป็นผู้บอกอย่างเดียว ซึ่งไม่สอดคล้องกับสังคมปัจจุบันที่เป็นสังคมข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเป็น สาเหตุสำคัญยิ่งของปัญหาการศึกษา

จากคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2538 ในส่วนของนโยบายการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับมาตรฐานวิชาชีพครูไว้ในข้อ 6.14 ดังนี้ "ยกระดับมาตรฐานวิชาชีพครูโดยจัดให้มีการกำกับดูแลและพัฒนาคุณภาพมาตรฐาน และการปฏิบัติวิชาชีพตามจรรยาบรรณครู รวมทั้งพัฒนาครูประจำการบุคลากรทางการศึกษา และองค์กรวิชาชีพครูอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง" (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2538 (อ้างถึงใน วิลาวรรณย์ พรหมใส, 2539)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2520) ได้เสนอแนะมาตรการและวิธีการในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ การผลิต และมาตรฐานวิชาชีพครู 6 ประการดังนี้

1) การใช้ครูและบุคลากรทางการศึกษา ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ต้องกำหนดมาตรฐานการใช้ครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยใช้ครูให้เหมาะสมกับความสามารถหรือประเภทมีเกณฑ์มาตรฐานในการปฏิบัติงาน ตลอดทั้งสร้างแรงจูงใจให้ผู้มีความสามารถเข้ามาสู่วิชาชีพครูให้มากขึ้น

2) การผลิตครูและบุคลากรทางการศึกษา ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ให้มีการรับรองมาตรฐานการฝึกหัดครูทั้ง 2 ลักษณะ คือ รับรองมาตรฐานของสถาบัน และหลักสูตรการศึกษา

3) การควบคุมมาตรฐานวิชาชีพ ให้คุรุสภาเป็นสถาบันวิชาชีพครู เป็นผู้ดำเนินการเกี่ยวกับการออกใบอนุญาตประกอบอาชีพครูแก่ผู้ที่ต้องการจะเข้ามาสู่วิชาชีพครู ครูทุกคนต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู และปรับปรุงองค์กรของครูให้เป็นอิสระ

4) การฝึกอบรมครู และบุคลากรทางการศึกษา ต้องจัดตั้งศูนย์การฝึกอบรมครู และบุคลากรทางการศึกษาขึ้น เพื่อรับผิดชอบการฝึกอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกประเภท เพื่อยกระดับมาตรฐานคุณภาพของครู ทั้งก่อนเข้าทำงานและระหว่างประจำการ

5) การรับนักศึกษาฝึกหัดครู ให้ดำเนินการคัดเลือกจากผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้ามาสู่วิชาชีพครู

6) การประสานงานการผลิต การใช้ครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้มีคณะกรรมการประสานงานการผลิต การใช้ครู และบุคลากรทางการศึกษาขึ้น ประกอบด้วย ผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การใช้และสถาบันวิชาชีพครู (คุรุสภา) ทำหน้าที่วางนโยบายและวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของหน่วยใช้ และประสานงานระหว่างสถาบันผลิตครูด้วย

จากแนวความคิดเกี่ยวกับการยกระดับมาตรฐานวิชาชีพครูดังกล่าว ครูสภาซึ่งเป็นสภาใน
กระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะองค์กรส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพครูได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ
ครูขึ้นเมื่อปี 2533 ประกอบด้วยเกณฑ์ 4 ด้าน คือ รอบรู้ สอนดี มีคุณธรรมจรรยาบรรณ มุ่งมั่น
พัฒนา และได้เผยแพร่เกณฑ์ดังกล่าวไปยังครูและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติ
เนื่องจากเกณฑ์ดังกล่าวมีลักษณะเป็นนามธรรมยากแก่การปฏิบัติและการประเมิน จึงไม่มีความ
ก้าวหน้าในการปฏิบัติตามเกณฑ์เท่าที่ควร (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2537) และในปี 2537
คุรุสภาได้พัฒนาเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูจากเดิม 4 ด้าน เป็น 11 ข้อ เกณฑ์มาตรฐานนี้มีเนื้อหา
ครอบคลุมเกณฑ์เดิม สามารถปฏิบัติ และประเมินพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของครูได้ ซึ่งเป็น
พฤติกรรมที่ครูผลักดันจากคุณภาพภายในตัวครู เกณฑ์มาตรฐานทั้ง 11 ข้อ กำหนดขึ้นบนพื้นฐานของ
ความเชื่อที่ว่า เด็กทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ ครูจึงต้องคำนึงถึงผลที่จะเกิดกับผู้เรียน และสภาพ
แวดล้อมอื่น ๆ เมื่อสอนไปแล้วครูสามารถตรวจสอบแก้ไขปรับปรุง และชื่นชมต่อความสำเร็จของ
ผู้เรียน เป็นเกณฑ์ของการปฏิบัติตน และปฏิบัติงานในหน้าที่ครู เพื่อประกันคุณภาพการทำงานและ
การเป็นครู เกณฑ์แต่ละข้อมีระดับคุณภาพ 3 ระดับ ครูและผู้บริหารการศึกษาสามารถนำเกณฑ์ไป
ปฏิบัติได้ทันที คุรุสภาได้ประสานการใช้เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูกับสำนักงานคณะกรรมการ
ข้าราชการครู (ก.ค.) และหน่วยงานต้นสังกัดของครู เพื่อให้การปฏิบัติตามเกณฑ์นี้ส่งผลต่อครู
นักเรียน และประเทศชาติ โดยมีระดับคุณภาพในแต่ละมาตรฐาน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

มาตรฐานที่ 1 ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพของครู

ระดับที่ 1 แสวงหาความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพครูอยู่เสมอ

ระดับที่ 2 มีบทบาทในการพัฒนาวิชาชีพครู

ระดับที่ 3 เป็นผู้นำในการพัฒนาวิชาชีพครู

มาตรฐานที่ 2 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดกับผู้เรียน

ระดับที่ 1 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรม โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้เรียน เฉพาะใน
ด้านการเรียนการสอนในชั้นเรียน

ระดับที่ 2 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรม โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดกับผู้เรียน ทั้งในด้าน
การเรียนการสอนในชั้นเรียนรวมไปถึงกิจกรรมเสริมความรู้ และ
กิจกรรมเสริมหลักสูตร

ระดับที่ 3 ตัดสินใจปฏิบัติงานทุกด้านในหน้าที่ครู ให้สอดคล้องสัมพันธ์กันและส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาผู้เรียนทุกด้าน

มาตรฐานที่ 3 มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ

ระดับที่ 1 มีการแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียน

ระดับที่ 2 มีการแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียน และพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้สูงขึ้นกว่าเดิม

ระดับที่ 3 พัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้สูงขึ้นเต็มขีดความสามารถของแต่ละคน อย่างเป็นระบบ

มาตรฐานที่ 4 พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง

ระดับที่ 1 เลือกใช้แผนการสอนที่มีอยู่ได้อย่างเหมาะสม

ระดับที่ 2 ปรับปรุงแผนการสอนที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับข้อจำกัดของผู้เรียน ครูและสถานศึกษา

ระดับที่ 3 สร้างและพัฒนาแผนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียน ได้ค้นหาคำตอบด้วยตนเอง

มาตรฐานที่ 5 พัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ

ระดับที่ 1 เลือกใช้สื่อการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ ได้อย่างเหมาะสม

ระดับที่ 2 ใช้สื่อการเรียนการสอนประกอบกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม และให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม

ระดับที่ 3 คิดค้น ผลิต และปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนที่มีผลต่อการเรียนรู้และให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม

มาตรฐานที่ 6 จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน

ระดับที่ 1 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนยึดเนื้อหาเป็นหลัก

ระดับที่ 2 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนยึดความคิดรวบยอด (Concept) เป็นหลัก

ระดับที่ 3 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนยึดกระบวนการและการสร้างนิสัยเป็นหลัก

มาตรฐานที่ 7 รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 เป็นรายงานการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนในภาพรวมของกลุ่มผู้เรียนหรือ

ห้องเรียนที่รับผิดชอบ

ระดับ 2 เป็นรายงานการพัฒนาคุณภาพที่แสดงถึงการพัฒนาการเรียน จำแนกเป็น
กลุ่มต่าง ๆ ของห้องเรียนที่รับผิดชอบ

ระดับ 3 เป็นรายงานการพัฒนาคุณภาพที่แสดงถึงการพัฒนาผู้เรียน จำแนกเป็น
รายบุคคล

มาตรฐานที่ 8 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ

ระดับ 2 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีอย่างสม่ำเสมอ ให้คำแนะนำ และแก้ไขข้อ
บกพร่องในลักษณะสร้างสรรค์ ตลอดจนสอดแทรกในกระบวนการเรียนการสอน

ระดับ 3 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีจนผู้เรียนเกิดศรัทธาและปฏิบัติตามแบบ
อย่าง que เลือกสรรแล้วเป็นปกตินิสัย

มาตรฐานที่ 9 ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 ปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้ครบถ้วน บรรลุวัตถุประสงค์ของงาน

ระดับ 2 อาสาเข้าร่วมปฏิบัติงานในสถานศึกษา ตามความรู้ ความสามารถและ
ความถนัดให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา

ระดับ 3 มุ่งมั่นพัฒนางานและสถานศึกษาอย่างเป็นระบบจนเป็นนิสัย

มาตรฐานที่ 10 ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 ปฏิบัติงานทางการศึกษาเกี่ยวกับชุมชนตามที่ได้รับมอบหมายได้ครบถ้วน
บรรลุวัตถุประสงค์ของงาน

ระดับ 2 อาสาเข้าร่วมปฏิบัติงานทางการศึกษาเกี่ยวกับชุมชน ตามความรู้
ความสามารถหรือความถนัด

ระดับ 3 มุ่งมั่นพัฒนางานการศึกษาเพื่อชุมชน และร่วมมือกันพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนา
ชุมชนอย่างเป็นระบบเป็นนิสัย

มาตรฐานที่ 11 แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา

ระดับคุณภาพ

ระดับ 1 สามารถแสวงหาข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต

ระดับ 2 สามารถรวบรวมข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและนำมาใช้ในการปรับปรุง
การเรียนการสอนได้ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี เทคนิค วิธีการ นวัตกรรมต่าง ๆ
 ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนและวิชาชีพครู

ระดับ 3 สามารถจัดระบบข้อมูลข่าวสาร นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียน
 การสอนได้เป็นปกตินิสัย

2.10 ความสำคัญของการศึกษา

ความสำคัญของการศึกษา สุกัญญา ธารีวรรณ (2521) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาเป็น
 พื้นฐานอันสำคัญยิ่งสำหรับความเจริญของสังคมและประเทศชาติ ประเทศจะเจริญก้าวหน้าไปอย่าง
 รวดเร็ว มีเสถียรภาพมั่นคงและประชาชนมีระดับการดำรงชีวิตสูงเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษา
 ของประชาชนในประเทศนั้น ๆ การศึกษาช่วยให้บุคคล พัฒนาสติปัญญาความสามารถของตน ช่วย
 ให้คนรู้จักคิดเป็น รู้จักมีวิจารณ์ญาณ มีเหตุผล รู้จักผิดชอบชั่วดี รู้จักใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหา
 ของตนเอง และของสังคมอย่างถูกต้องตามทางของคลองธรรม การศึกษาช่วยให้บุคคลพัฒนาเจตคติ
 บุคลิกภาพและมีลักษณะนิสัยในทางที่พึงปรารถนาของสังคม สามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างดี
 มีความสุขไม่เป็นภาระและเป็นพิษเป็นภัยแก่สังคม นอกจากนี้การศึกษายังช่วยประชาชนมีความ
 สามารถในการประกอบอาชีพที่สุจริตตามความถนัด และความสนใจของตนและช่วยให้คนรู้จักพัฒนา
 อาชีพของตนเองอีกด้วย ผู้ที่ได้รับการศึกษาย่อมรู้จักดำเนินชีวิตอย่างสงบสุข มีความขยัน อดทน
 ซื่อสัตย์ ประหยัด มีระเบียบวินัย ประกอบสัมมาอาชีพ รู้จักรักษาสุขภาพอนามัย ทั้งส่วนตนและ
 ชุมชน ตลอดจนมีศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ มีศีลธรรม การให้การศึกษาแก่ประชาชนก็คือ การ
 พัฒนาประเทศนั่นเอง การที่พลเมืองในชาติได้รับการศึกษาดี จึงมีส่วนช่วยให้ประเทศมีเสถียรภาพ
 มั่นคง ทั้งทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ ทางสังคมและวัฒนธรรม

2.11 ความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา

ความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา อีระ บุญเจริญ (2525) ได้กล่าว
 ไว้ว่า การประถมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นมูลฐานสำหรับประชาชนทุกคนทุกประเทศ โดยเฉพาะ
 อย่างยิ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งปัจจุบันกำหนดระยะเวลาประมาณ 6 ปี

รัฐมีหน้าที่จัดการศึกษาเพื่อให้พลเมืองของประเทศได้ตระหนัก และเห็นคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์เป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจของพลเมืองทุกคน ให้สำนึกในความเป็นไทยร่วมกัน ได้มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมไทย รู้จักใช้สิทธิเสรีภาพในกรอบแห่งกฎหมาย ตระหนักถึงหน้าที่ และความรับผิดชอบของประชาชนที่ต้องรักษาความมั่นคงปลอดภัยของชาติ เคารพยึดมั่นในหลักธรรมของศาสนา เทิดทูนพระมหากษัตริย์ ถวายรักษา ถ่ายทอดและพัฒนามรดกทางศิลปวัฒนธรรมให้มั่นคงยั่งยืนตลอดไป

การศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่องกันตลอดชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตาย เพื่อมุ่งส่งเสริมคุณภาพของพลเมืองให้สามารถดำรงชีวิต และหาประโยชน์แก่สังคม รักษาความมั่นคงปลอดภัยของชาติ และเสริมสร้างความผาสุกร่วมกันในสังคมไทย การจัดการศึกษาทุกระดับ จะต้องมุ่งให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น รู้จักแก้ปัญหา รักษาการทำงาน และสนใจที่จะมีส่วนร่วมในการกิจของส่วนรวม ตามวิถีทางของระบอบการปกครอง

การศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถขั้นพื้นฐาน และให้สามารถคงสภาพอ่านออก เขียนได้ คิดคำนวณได้ มีความสามารถประกอบอาชีพตามควรแก่วัยและความสามารถได้ และสามารถดำรงตนเป็นพลเมืองดีของประเทศ รัฐมีภาระผูกพันที่จะต้องจัดอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งได้แก่ การจัดครู วัสดุอุปกรณ์ อาคาร สถานที่ และสิ่งอื่นใดที่จำเป็นให้เพียงพอ

ดังนั้น การศึกษาในระดับประถมศึกษา ซึ่งจัดขึ้นเพื่อประชาชนทุกคนของประเทศจึงมีความสำคัญต่อประเทศโดยส่วนรวม ต่อสังคมและต่อบุคคล เพราะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ผู้ที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษ

2.12 ความสำคัญของการพัฒนาครู

ความสำคัญของการพัฒนาครู ยนต์ ชุมจิต (2535) ได้กล่าวไว้ว่า เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า ครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาสังคมและชาติบ้านเมือง ทั้งนี้เพราะครูต้องรับหน้าที่ในการพัฒนาบุคคลในสังคมให้มีความเจริญงอกงามอย่างเต็มที่ จนบุคคลเหล่านั้นสามารถที่จะใช้ความรู้ความสามารถของตนเพื่อพัฒนาชาติบ้านเมืองต่อไป ดังนั้น การพัฒนาครูให้เป็นบุคคลที่มีศักยภาพอย่างที่สุด จึงเป็นงานที่นักวิชาการศึกษา/ผู้นิเทศ และ/หรือผู้บริหารการศึกษาจะต้องกระทำอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาครูก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ ดังนี้

- 1) ช่วยพัฒนาคุณภาพและวิธีการทำงานของครู ทำให้ครูมีสมรรถภาพในการสอน มีความรู้เพิ่มขึ้น เข้าใจบทบาทหน้าที่และปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขข้อบกพร่องให้ดีขึ้น
- 2) การพัฒนาครูช่วยทำให้เกิดการประหยัดเวลา และลดความสูญเปล่าทางวิชาการ เพราะครูที่ได้รับการพัฒนาเป็นครูที่มีคุณภาพนั้นย่อมไม่ทำสิ่งใดผิดพลาดง่าย ๆ สามารถใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ทำการสอนนักเรียนได้ผลเต็มที่และตรงตามจุดประสงค์ ส่วนนักเรียนก็มีความรู้ความสามารถตามเกณฑ์ที่กำหนด
- 3) การพัฒนาครู ช่วยทำให้ครูได้เรียนรู้งานในหน้าที่ได้เร็วขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูที่เพิ่งได้รับการบรรจุให้เข้าทำงานใหม่ ๆ และครูที่ย้ายไปทำการสอน ณ ที่ทำงานแห่งใหม่
- 4) การพัฒนาครู ช่วยแบ่งเบาหรือลดภาระหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้างานในสายงานต่าง ๆ เพราะครูที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จะมีความเข้าใจงานการสอนและงานอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี
- 5) การพัฒนาครู ช่วยกระตุ้นให้ครูปฏิบัติงานเพื่อความเจริญก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน กล่าวคือ ทำให้ครูทุกคนมีโอกาสก้าวหน้าไปสู่ตำแหน่งทางการบริหารที่มีสถานภาพดีขึ้น
- 6) การพัฒนาครูช่วยทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอทั้งในด้านความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ รวมทั้งหลักการปฏิบัติงานและเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ

2.13 ลักษณะของวิธีสอนที่ดี

สมจิต ธนสุกาญจน์ (2520) ได้กล่าวไว้ว่า

วิธีสอนที่ดีมีหลายวิธี ไม่มีวิธีใดที่ดีที่สุดเพียงวิธีเดียว นักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างระหว่างบุคคล ปัจจัยอื่น ๆ ที่กำหนดวิธีสอนก็มี ฉะนั้นจะถือว่าวิธีที่ดีที่สุดวิธีเดียวนั้นไม่ได้ วิธีสอนที่มีลักษณะต่อไปนี้ถือว่าเป็นวิธีสอนที่ดี

1) นำเอาหลักการเรียนรู้ พร้อมทั้งกฎแห่งความพร้อม กฎแห่งการฝึกหัด และกฎแห่งผลมาใช้ให้เป็นประโยชน์ การใช้แบบฝึกหัดทำให้นักเรียนได้ทบทวน การเล่นทำให้เด็กพอใจ และสนใจ วิธีสอนแบบปฐกถาเหมาะสมสำหรับนักเรียนโต แต่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็กเล็ก

2) ใช้หลัก "เรียนด้วยการกระทำ" เด็กเรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำด้วยตนเอง ฉะนั้นการจัดให้มีประสบการณ์ตรง มีกิจกรรมต่าง ๆ การทดลองก็ดี การศึกษานอกสถานที่ก็ดี ช่วยให้เกิดประสบการณ์ตรง

3) เตรียมสำหรับความแตกต่างระหว่างบุคคลไว้ด้วย วิธีสอนจะต้องยืดหยุ่นให้เหมาะสมสำหรับนักเรียนฉลาด ปานกลาง และอ่อน นอกจากนี้ควรจัดเพื่อสำหรับความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของนักเรียนด้วย

4) กระตุ้นให้เกิดการคิดและการใช้เหตุผล ถ้าวิธีสอนใช้แต่การท่องจำ ข้อเท็จจริงต่างๆ เท่านั้น วิธีสอนนั้นก็ไม่ใช่วิธีสอนที่ดี ทั้ง ๆ ที่การท่องจำโดยตัวของมันเองก็ไม่เลวอะไรนัก ในโลกปัจจุบัน ปัญหาเกิดขึ้นอยู่เรื่อย ๆ เด็กต้องหัดเป็นตัวของตัวเอง แก้ปัญหาของตัวเอง เด็กควรได้รับการฝึกหัดในห้องเรียน

5) ช่วยให้นักเรียนพัฒนาการ เด็กต้องพัฒนาขึ้นในด้านความรู้ ความคิด ความเคยชิน ทักษะ ความสามารถ เจตคติ และอารมณ์ กิจกรรมและประสบการณ์ต่างๆ ที่จะช่วยให้มีการพัฒนาการ รวมอยู่ในวิธีสอนด้วย

2.14 ลักษณะการสอนที่ดี

สุพิน บุญชูวงศ์ (254) ได้กล่าวไว้ว่า

ก่อนทำการสอนควรศึกษาการสอนลักษณะต่าง ๆ เพื่อนำมาพิจารณาวางแผนกิจกรรม การเรียนการสอน การสอนที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1) มีการส่งเสริมให้นักเรียนให้เรียนด้วยการกระทำ เป็นการเรียนที่นักเรียนได้ลงมือทำ จึงเป็นการเรียนที่ให้ประสบการณ์ที่มีความหมาย

2) มีการส่งเสริมให้นักเรียนให้เรียนด้วยการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นการเรียนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและยอมรับความคิดซึ่งกันและกัน ทั้งยังฝึกให้รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น

3) มีการตอบสนองความต้องการของนักเรียน เป็นการเรียนที่นักเรียนเรียนด้วยความสุข สนใจและกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

4) มีการสอนให้สัมพันธ์ระหว่างวิชาที่เรียนกับวิชาอื่น ๆ ในหลักสูตรเป็นอย่างดี เช่น สอนสังคมศึกษา ก็สอนให้สัมพันธ์กับวิชาภาษาไทย หรือวิชาอื่นๆ เป็นต้น

5) มีการใช้สื่อการสอน ได้แก่ สื่อการสอนจากวัสดุทัศนวัสดุต่างๆ เพื่อสร้างความสนใจ หรือช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ง่ายด้วย

6) มีกิจกรรมให้นักเรียนทำหลายอย่าง เพื่อสร้างความสนใจของนักเรียนและช่วยให้นักเรียนสนุกสนานในการเรียน เช่น การสอนกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ เรื่องการตอนต้นไม้ โดยให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริงและดูแลผลการปฏิบัติของตนเอง

7) มีการส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอยู่เสมอ ด้วยการซักถามหรือให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ สำหรับเด็กประถมศึกษา เด็กจะได้ค้นหาเหตุผล คิดเปรียบเทียบ และคิดพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ

8) มีการส่งเสริมความคิดริเริ่มและความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน เป็นต้นว่า ส่งเสริมให้นักเรียนคิดทำสิ่งใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์โดยไม่ต้องเลียนแบบใคร และส่งเสริมกิจกรรมที่มีความงามทางสุนทรียภาพ เช่น การเขียนบทร้อยกรอง การวาดภาพต่างๆ การจัดแสดงละคร ฯลฯ

9) มีการใช้การจูงใจ ในระหว่างการเรียนการสอนบทเรียนใด ๆ นั้น ครูควรนำเครื่องล่อต่าง ๆ เช่น การให้รางวัล การลงโทษ การชมเชย การติเตียน การสอน การให้คะแนน การแข่งขัน การให้เครื่องหมายเชิดชูเกียรติ ฯลฯ มาใช้ ซึ่งเครื่องล่อเหล่านี้จะกระตุ้นและชี้แนวทางให้นักเรียนเกิดความสนใจ ตั้งใจ ขยันหมั่นเพียรในการเรียนและการทำกิจกรรมยิ่งขึ้น

10) มีการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามแบบประชาธิปไตย ด้วยการเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น มีการรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น ยกย่องความคิดเห็นที่ดี ตลอดจนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนงานร่วมกับครู

11) มีการสร้างความสนใจก่อนลงมือทำการสอนเสมอ การสร้างความสนใจนับเป็นสิ่งจำเป็นสิ่งแรกในกระบวนการเรียนการสอนที่ครูไม่ควรละเลย เพราะเมื่อเด็กสนใจเรียน ตั้งใจเรียนแล้ว การเรียนการสอนก็จะได้ดี

12) มีการประเมินผลอยู่ตลอดเวลา โดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสังเกต การซักถาม การทดสอบ เพื่อให้แน่ใจว่าการสอนของครูตรงตามจุดประสงค์ที่ต้องการมากที่สุด

สรุป ลักษณะการสอนที่ดีจะต้องสอนให้เด็กเกิดการพัฒนาทุกๆ ด้าน ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม

2.15 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิลาวัลย์ พรหมใส (2539) ศึกษาพฤติกรรมของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดหนองบัวลำภู สรุปผลการวิจัยไว้ดังนี้ ครูมีความเห็นว่าเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูมีความสำคัญอยู่ในระดับมาก และพฤติกรรมของครูตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมครูเพศชายและครูเพศหญิง พบว่า มีพฤติกรรมไม่แตกต่างกัน ครูที่มีอายุต่างกันมีพฤติกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูกลุ่มอายุ 25-29 ปี มีพฤติกรรมแตกต่างกับกลุ่มอายุ 40 ปีขึ้นไป ส่วนครูกลุ่มอายุอื่น ๆ มีพฤติกรรมไม่แตกต่างกัน และครูที่มีอายุราชการต่างกัน มีพฤติกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูกลุ่มอายุราชการต่ำกว่า 10 ปี มีพฤติกรรมแตกต่างกับครูกลุ่มอายุราชการ 20 ปีขึ้นไป ส่วนครูกลุ่มอายุราชการอื่น ๆ มีพฤติกรรมไม่แตกต่างกัน

โสภัณ สุยะศรี (2538) ศึกษาพฤติกรรมครูผู้สอนตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู พ.ศ.2536 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเลย สรุปผลการวิจัยไว้ดังนี้

- 1) ครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเลยมีพฤติกรรมตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู พ.ศ.2536 อยู่ในระดับมาก ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านทุกด้าน
- 2) โดยภาพรวมครูผู้สอนที่มีอายุราชการต่ำกว่า 10 ปี และที่มีอายุราชการ 11 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายย่อย พบว่ามีพฤติกรรมในเรื่องการจัดทำเอกสารและคู่มือในวิชาที่ตนรับผิดชอบ เรื่อง การเผยแพร่เทคนิควิธีการสอนใหม่ๆ ตลอดจนผลงานและเรื่องการสนับสนุนองค์วิชาชีพครู แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เสมอ แสงวงศ์ (2537) ศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติตนตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย สรุปผลการวิจัยไว้ดังนี้

โดยภาพรวมมีการปฏิบัติตนตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูอยู่ในระดับ "มาก" และมีปัญหาในการปฏิบัติตนตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูอยู่ในระดับ "มาก"

ธีระ รุณเจริญ และคนอื่น ๆ (2525) ได้วิจัยเรื่องปรัชญาการฝึกหัดครู พบว่า อาชีพครูเป็นอาชีพสำคัญที่สุดของสังคมไทย และพบว่าคุณลักษณะที่ควรจะมีเพิ่มขึ้นของครูในอนาคตมีดังต่อไปนี้ คือ ความยุติธรรม ความคิดก้าวหน้า ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความรู้ ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา การเข้ากับคนอื่นได้ดี